

with children and relatives are similar. Differences reflect the variable of another woman more often present in the homosexual mothers' homes, the homosexuals' low interest in another marriage, and the incidence of homosexuality as a contributing factor to separation and divorce.

Thus far the analysis of the children's data has not revealed any sexual identity conflict or sex role confusion. Relationships with fathers and other males did not differ significantly. No examples of child neglect or abuse were discerned. Instead, effective parenting seems to be provided by both groups of mothers. The concerns raised in child custody cases about homosexual mothers' fitness to parent are not supported by the data. Further analysis using a completed control group will determine the effects of fathers' absence, mothers' sex role orientation, and mother's sexual preference on sons' and daughters' development.

This information may aid family courts in making custody decisions based on fact and not on commonly held assumptions, decisions truly in the best interests of the child.

Summary on page 54.

- Barclay, A. and D. R. Cusumano. Father absence, cross-sex identity and field-dependent behavior in male adolescents. (1967) *Child Develop.* **38**, 243-250.
- Bem, S. The measurement of psychological androgyny. (1974) *J. cons. clin. Psychol.* **42**, 155-162.
- Berzins, J. New perspectives on sex roles and personality dimensions. *Paper for American Psychological Association, Chicago*, 1975.
- Brown, D. G. Masculinity-femininity development in children. (1957) *J. cons. Psychol.* **21**, 197-202.
- Green, R. Sexual identity conflict in children and adults. *Penguin, New York*, 1975.
- Green, R. and J. Money. Transsexualism and sex re-assignment. *Johns Hopkins Press, Baltimore*, 1969.
- Herzog, E. and C. Studia. Boys in fatherless families. *U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Washington, D.C.*, 1970.
- Kelly, J. and L. Worell. Parent behaviors related to masculine, feminine, and androgynous sex role orientation. (1976) *J. cons. clin. Psychol.* **44**, 843-851.
- Molinoff, D. Life with father. (1977) *New York Times Magazine*, May 22, 12.
- Wakefield, Jr., J. Sasek, A. Friedman et al. Androgyny and other masculinity-femininity. (1976) *J. cons. clin. Psychol.* **44**, 766-770.

Aan het lijntje houden of knopen doorhakken?

DS. A. KLAMER*

Toen men omstreeks 1960 aarzelend in het openbaar begon te spreken over homoseksualiteit, zagen kerkelijke ambtsdragers en gemeenteleden zich geconfronteerd met een verschijnsel dat zij niet konden negeren. In een soort paniekstemming werden bijbelteksten naar voren gehaald, die er geen twijfel over lieten bestaan dat homoseksualiteit moest worden afgewezen. Maar er waren ook anderen die juist waarschuwden tegen klakkeloos citeren. Inmiddels is er wel wat veranderd. Een kort overzicht van de houding van de kerken tegenover homoseksualiteit.

Inleiding

Over alles valt te twisten, ook over smaak. Wel zal tijdens de meeste discussies blijken, dat niet wat er gezegd wordt, maar juist wat er niet gezegd wordt, de hoofdrol speelt. Iemand die wil aantonen, dat er veel ten gunste verandert in het kerkelijk denken en handelen, zal waarschijnlijk hoopvol gestemd zijn over de mogelijkheden binnen het christelijke gemeentelven. Anderen, die de moed hebben opgegeven, zullen van links en rechts bewijsmateriaal aanslepen om de trieste ontwikkeling aan te tonen.

Bij homoseksualiteit is het niet zo moeilijk om schouderophalend aan te tonen dat het toch maar traag gaat met het verwerken van de problemen die de homoseksuele mensen bij bijbel- en kerkgetrouwe gelovigen hebben opgeroepen. Er zijn er die hun trouw aan de bijbel en kerk onomwonden blijven bewijzen. Zelden zal nog gezegd worden dat homoseksualiteit iets is dat niet bestaat of mag bestaan. Begrip is „in” en dus zal ook de meest fervente tegenstander zich royaal voorzien van begrip. De homoseksualiteit is er en mag er zijn, mits de homoseksuele mens zich maar niet als zodanig gedraagt. Duidelijke taal gebruikt Ds. W. Glashouwer in zijn boekje „Wat zegt God over homoseksuele handelingen?": „Homoseksuele omgang is één van de ergste tekenen van het feit dat wij in zonde zijn gevallen en dat we Zijn beeld zijn kwijtgeraakt. Dat

* Verbonden aan het Oekumenisch Radiopastoraat.

blijkt duidelijk uit de geschiedenis van Sodom en Gomorra”.

Bijbelcitatien

Toen men rond 1960 aarzelend in het openbaar begon te spreken over homoseksualiteit, werden er opeens bijbelteksten ontdekt, waarvan velen het bestaan nauwelijks wisten. In een soort paniekstemming werden teksten naar voren gehaald die duidelijk konden aantonen dat homoseksualiteit zonder meer moest worden afgewezen. Leviticus 20:13 werd geciteerd: „Een man die gemeenschap heeft met iemand van het mannelijk geslacht, zoals men gemeenschap heeft met een vrouw, – beiden hebben een gruwel gedaan, zij zullen zeker ter dood gebracht worden, hun bloedschuld is op hen”. Maar bijna niemand repte van Leviticus 20:18: „Een man die bij een vloeiende vrouw ligt en haar schaamte ontbloot – haar bron heeft hij ontbloot en zij heeft de bron van haar bloed ontbloot; beiden zullen zij uitgeroeid worden uit het midden van hun volk”. Het blijft een vreemde zaak wanneer mensen in de bijbel op zoek gaan naar die teksten die als bewijsmateriaal kunnen dienen voor opvattingen die bij voorbaat vaststaan. En ik verzeker U, ook in dit geval gaat de vlieger op: wie zoekt, zal vinden. Dr. S. J. Ridderbos (gereformeerd predikant) publiceerde in 1959 in het blad „Bezinning” de bijbelgedeelten waarin sprake is van homoseksueel gedrag. Hij waarschuwt tegen een klakkeloos citeren. Hij stelt ook de vraag hoe

het komt dat predikanten bijna geen homoseksuelen kennen. Die vraag klonk zo naïef maar betekende een duidelijke klacht. Hoe kwam en komt het dat onder meer homoseksuelen met hun geheim rondliepen (rondlopen) en hun verhaal niet durfden (durven) te vertellen? Ze weten maar al te goed dat ze bij voorbaat te boek staan als gevaarlijk, slecht en zondig. Ze weten maar al te goed dat – al bestaan de brandstapels niet meer, waarop de „sodomieten” werden verbrand – er nog altijd „winterse systemen en takken van geloof” bestaan waaraan de zelfverzekerde meerderheid ijskoud medemensen opknoopt.

Excommunicatie en begrip

Toen in 1959 voor het eerst tijdens een kerkdienst die door de radio werd uitgezonden, voorbede werd gedaan voor mensen die homoseksueel zijn, reageerden na de uitzending opmerkelijk veel homoseksuelen die vertelden dat ze hun oren niet geloofden. Zij vertelden hun verhalen, over excommunicatie, over uitsluiten van het Heilig Avondmaal, weigeren van de Doop. Op grond van hun homoseksualiteit telden ze niet meer mee volgens de meerderheid. Vandaar hun reactie omdat ze die voorbede niet konden rijmen met hun eigen ervaring.

Het Katholiek Nationaal Bureau voor de Geestelijke Gezondheidszorg riep een speciale werkgroep voor pastorale problemen rond de homofilie in het leven. In 1960 volgde een studiedag. Prof. Dr. H. Ruygers slaakte aan het slot van het verslag de verzuchting: Laten we hopen dat het spoedig mogelijk is met wat minder vragen en wat meer stellingen te komen. In 1966 verscheen „De Nieuwe Katechismus”. Erkend werd dat er meningen over de homoseksuele mens waren ontstaan, die in hun algemeenheid onrechtvaardig waren. Toch weer de stellige uitspraak dat het seksuele in de mens slechts zijn natuurlijke (uit de gestalte af te lezen) vervulling vindt in het andere geslacht. Begin 1976 werd de „Verklaring over enkele vraagstukken van seksuele ethiek” door de congregatie voor de geloofsleer uitgegeven. Weer volop begrip. Maar... homoseksueel gedrag werd afgewezen, evenals voor- en buitenechtelijk geslachtsverkeer en zelfbevrediging. Prof. Ruygers zal niet naar dergelijke stellingen hebben uitgezien in 1960.

Op 14 november 1979 nam de gereformeerde synode een duidelijk besluit ten

aanzien van de pastorale benadering van homofiele kerkleden. Daarin wordt onder andere een beroep gedaan op ambtsdragers en gemeenteleden om homo's en hetero's te stimuleren elkaar in dienst van de Here Jezus te aanvaarden. Er wordt ook aangedrongen op gesprekken tussen homoseksuele en heteroseksuele kerkleden. Aan dat synodebesluit ging een en ander vooraf. In 1972 besloot de synode tot publikatie van het rapport „Over mensen die homofiel zijn”. Dat rapport betekende een fikse stap in de goede richting. Maar het gaat allemaal wel traag.

De synode van de Nederlands Hervormde kerk is nog steeds minder duidelijk dan die van de Gereformeerde Kerken. Het belangrijkste geschrift dat in de Nederlands Hervormde Kerk verscheen is niet officieel, maar wel een uitgave van de Raad voor de Herderlijke Zorg: „Het pastoraat aan homofielen”. Het rapport eindigt met de opmerking dat er van pastoraat geen sprake kan zijn als wij ons de weg versperren vanuit verkeerd toegepaste bijbelteksten.

Andere wegen

Overigens moeten we wel bedenken dat kerken officiële uitspraken kunnen doen, maar dat in de plaatselijke parochies en gemeenten heel andere wegen worden bewandeld. In 1972 aanvaardde de Synode van de Evangelisch-Lutherse kerken een rapport waarin wordt verklaard dat er geen bezwaar bestaat om homofiele mensen toe te laten tot het Ambt. Maar de officiële uitspraak zegt niet alles, want wanneer in 1979 een Lutherse gemeente in het Noorden merkt dat de predikant die ze wil beroepen, samenwoont met een vriend, winnen de weerstanden het van het synodebesluit. Andersom is ook het geval. Toen de officiële kerk er nog niet over dacht homofilie aan de orde te stellen, zochten katholieken en protestantse pastores elkaar om een duidelijk ja uit te spreken en ook om andere pastores te inspireren tot een andere opstelling.

Vanaf het begin is er sprake van oecumenische samenwerking. Dr. C. Trim-bos was de eerste voorzitter die de centrale besprekingen van priesters en predikanten leidde op het bureau van het Katholiek Nationaal Bureau, later van het Nationaal Centrum Geestelijke Volksgezondheid. In 1968 kwamen 300 protestantse en katholieke pastores in Zeist bijeen, onderwerp: pastorale zorg voor homofielen. We kunnen in 1980

vaststellen dat homofiele mannen en vrouwen op honderden zielzorgers een beroep kunnen doen zonder angst dat ze zullen worden opgeknoopt aan teksten en uitspraken. In 1965 werd vanuit het pastoraat het initiatief genomen voor contactgroepen, ook wel „kringen” genoemd, waar homofiele mannen en vrouwen elkaar in een huiskamersfeer ontmoeten om aandacht aan elkaar te geven en soms samen naar buiten op te treden. Er zijn 65 kringen met ruim 1000 deelnemers over het hele land. Belangrijk zijn andere kringen wanneer u iemand met gevoelsgenoten in contact wilt brengen, zeker wanneer die persoon nog wat aarzelend is. Centraal adres voor informatie: Henk Jong, Kapittelweg 254, 1216 JM Hilversum; telefoon 035-13682.

Homofiele priesters en dominees hebben een werkverband opgericht. Er zijn meer activiteiten die erop wijzen dat de verandering in opvatting niet meer te stuiten is. Vanuit het pastoraat werd de eerste ontmoetingsdag voor ouders van homofiele kinderen gehouden. Dit initiatief is overgenomen. Centraal adres: Landelijke werkgroep „Ouders en Homoseksualiteit”, Postbus 144, Groningen; telefoon 050-260173.

Moelijk blijven de vragen rond huwelijk en homofilie, waarbij het opmerkelijk genoemd moet worden dat de aandacht wel eens te eenzijdig gericht wordt op de vragen van de homofiele partner. De heteroseksuele partner raakt snel in het vergeetboek. Het Algemeen Diakonaal Bureau van de Gereformeerde Kerken en het Radiopastoraat te Hilversum beleggen samen ontmoetingsdagen voor hen die vast dreigen te lopen met vragen rond huwelijk en homofilie. Er is de landelijke werkgroep „Orpheus” voor huwelijk en homoseksualiteit. Postbus 90005, Amsterdam; telefoon 020-193036 of Postbus 9334, Den Haag.

In 1977 verscheen bij de uitgeverij Ten Have, Baarn het boek: „Een mens hoeft niet alleen te blijven”. Inmiddels is er een derde druk uitgekomen. De Raad van Kerken gaf een werkgroep opdracht deze publikatie voor te bereiden. De ondertitel van het boek luidt: een evangelische visie op homofilie. In dit boek vindt u een uitvoerige bijdrage over „Wat zegt de bijbel over homofilie?”; verder homofilie en maatschappij, ouders zijn van een homofiel kind, huwelijk en homofilie, homofilie: geen zaak voor de psychiater, homoseksualiteit als gekozen bestaansvorm, ethisch-theologische en pastorale notities, enzovoort.

Twee jonge mannen van 23 à 24 jaar

Van half elf af zat hij in het café,
en hij verwachtte dat híj weldra zou verschijnen.
Het was al middernacht—en nog zat hij te wachten.
Half twee was het al; het koffiehuis was
al bijna helemaal leeg gelopen.
Hij had er schoon genoeg van kranten door te kijken,
werktuigelijk. Van zijn povere bezit, drie shilling,
was er nog één maar over: al die tijd van wachten
had hij de andere uitgegeven aan koffie en cognac.
Al zijn sigaretten had hij opgerookt.
Hij raakte uitgeput van het zo lange wachten. Want
nu hij alleen was, zoveel uren, begonnen ook nog
vervelende gedachten over zijn ontspoorde leven
zijn denken in beslag te nemen.

Maar toen hij zijn vriend zag binnen komen—waren
zijn moeheid en verveling, sombere gedachten dadelijk verdwenen.

Zijn vriend kwam met een onverwacht bericht.
Hij had in het speelhuis zestig pond gewonnen.

Hun mooi gelaat, en hun uitzonderlijke jeugd,
de verfijnde liefde die zij voor elkander voelden,
werden verfrist, en leefden op, en namen toe in sterkte
door die zestig pond, gewonnen in het speelhuis.

En een en al vreugde en levenskracht, vol warmte en schoonheid
gingen zij—niet naar de woning van hun eerbare familie
(waar men trouwens ook niet meer van hen gediend was):
maar naar een hun bekend en zeer speciaal
huis van ontucht gingen ze en vroegen
een kamer daar en dure drank, en zij begonnen weer te drinken.

En toen de dure drank was opgeraakt,
en het al tegen vieren liep,
gaven zij zich, van geluk vervuld, aan de liefde over.

K. P. Kaváfis (1927)

